

אלה
דברי
הברית

ברית מילה
ופדיון הבן
כהלכה ובאגדה

בעזרה"ת

ספר

אלה דברי הברית

ברית מילה ופדיון הבן
בהלכה ובאגדה

מאת

אליהו שלזינגר

רב שכונת גילה ומקור חיים
דיין בביה"ד שע"י הרבנות הראשית לירושלים

מחבר: ס אמרי אליהו, מעגלי אליהו, מצות נר איש וביתו, שרית שואלין דורשין
אלה הם מועדי, אלה הדברים עה"ת, ארשת שפתינו עה"ת

PRINTED IN ISRAEL, 2002

פעיה"ק ירושלים ת"ו

שנת 'זה הכסא של אליהו זכור לטובה' תשס"ה

אקדמות מילין

כתב הזוהר הק' (פ' לך לך, דף צב):

פתח רבי אבא ואמר: ועמך כולם צדיקים וגו'. מילה דא הא אוקמוה חבריא, מאי טעמא, כתיב: ועמך כולם צדיקים, וכי כולוהו ישראל צדיקי נינהו, והא כמה חייבין אית בהו בישראל, כמה חטאין וכמה רשיעין דעברין על פקדי אורייתא [פירוש: פתח ר' אבא ודרש (את הפסוק בישעיהו ס, כא) ועמך כולם צדיקים. פסוק זה העמידהו החברים והקשו, מהו ועמך כולם צדיקים, וכי כל ישראל צדיקים הם? והלוא כמה פושעים יש בישראל, כמה חטאים וכמה רשעים העוברים על מצוות התורה, ואיך אומר הכתוב ועמך כולם צדיקים]. אלא הכי תנא ברזא דמתניתין, זכאין אינון ישראל דעבדין קרבנא דרעוא לקודשא בריך הוא דמקריבין בנייהו לתמניא יומין לקרבנא. וכד אתגורו עאלו בהאי חולקא טבא דקודשא בריך הוא דכתיב וצדיק יסוד עולם. וכיון דעאלו בהאי חולקא דצדיק, אקרן צדיקים דאי כולם צדיקים, ועל כן לעולם ירשו ארץ, כדכתיב: פתחו לי שעריך צדק אבוא בס. וכתיב: זה השער לה' צדיקים יבואו בו. אינון דאתגורו ואקרן צדיקים [פירוש: אלא כך למדנו במשנת הסוד, אשריהם ישראל המקריבים קרבן רצון לקב"ה, היינו שמקריבים בניהם למילה בן שמונה ימים, וכשנימולו נכנסים באותו החלק הטוב של הקב"ה, שנאמר על הקב"ה (משלי י, כה) וצדיק יסוד עולם, וגם הם כיון שנכנסו בחלק הזה של הצדיק נקראים גם הם צדיקים. ודאי כולם צדיקים כי כולם נימולו, ואפילו הרשעים שבישראל. ולכן אומר הכתוב ועמך כולם צדיקים. ועל כן מסיים הכתוב שם: לעולם יירשו ארץ, שיקבלו פני שכינה הנקראת ארץ, משום שכתוב (תהילים קיח, יט) פתחו לי שערי צדק אבוא בס. וכתוב (שם) זה השער לה' צדיקים יבואו בו. שאֵלו שנימולו ונקראים צדיקים יבואו אל שערי השכינה הנקראת צדק] — עכ"ל הזוה"ק.

יחביבין ישראל שנקראו בנים למקום, חבה יתירה נדעת להם שנקראו בנים למקום, שנאמר: 'בנים אתם לה' אלקיכם'. חביבין ישראל שניתן להם כלי חמדה, חבה יתירה נדעת להם שניתן להם כלי חמדה שבו נברא העולם, שנאמר: 'כי לקח טוב נתתי לכם, תורתני אל תעזבו' (אבות ג, יח).

מובא בגמרא (בבא בתרא י, א): שאל טורנוסרופוס את רבי עקיבא, אם אלהיכם אהב עניים הוא, מפני מה אינו מפרנסם, אמר לו: כדי שנזכה להנצל בהם מדינה של גיהנום. אמר לו: אדרבה, זוהי שמחייבת אתכם לגיהנום, משל למלך שכעס על עבדו והכניסו בבית האסורים וצוה שלא להאכילו ולהשקותו, והלך אדם אחד והאכילו והשקהו, כששומע המלך לא כתעס עליו? ואתם קרואים עבדים. אמר לו רבי עקיבא, לא כי, אלא משל למה הדבר דומה, למלך שכעס על בנו, וצוה

מצות האב במילת בנו, אשה במצות מילה
והיוב בית דין במצוה זו
 ומוזה יסתעף לכמה מענייני מילה

איתא בגמ' קידושין (דף כט,א): למולו מגלן, דכתיב "וימל אברהם את יצחק בנו". והיכא דלא מהליה אבוה מחייבי ביה דינא למימהליה, דכתיב "המול לכם כל זכר". והיכא דלא מהליה ביה דינא מחייב איהו למימהל נפשיה דכתיב "וערל זכר אשר לא ימול את בשר ערלתו ונכרתה". איהי מגלן דלא מחייבא, דכתיב "כאשר ציוה אותו אלוקים", אותו ולא אותה וכו' עיי"ש. ובתור"ה אותו, הקשו, דלמה לי קרא, תיפוק ליה דמצות עשה שהזמן גרמא הוא שנימול בשמיני ללידתו ונשים פטורות. ותרצו, דכיון דמיום השמיני והלאה אין לה הפסק לאו זמן גרמא הוא. עוד הקשו, דאכתי מצות עשה שהזמן גרמא הוא דאין מלין אלא ביום כראיתא בפ' הערל (יבמות דף ע"ב). ותרצו, דאתיא כמאן דאמר התם דמילה שלא בזמנה נוהגת בין ביום ובין בלילה.

ובחידושי הרמב"ן והר"ן תירצו תירוץ חדש, דהווא אמינא כי פטרי נשים ממצוות עשה שהזמן גרמא, הני מילי ממצוות דגופייהו כגון תפילין דמהתם גמרינן, אבל מצות מילה דלאחרני, והיא לא שייכא ביה, אימר תחייב, מידי דהוי אבית דין שחייבים למולן קמ"ל. [ולשון הריטב"א ז"ל דלא גרע מב"ד שחייבין למולן]. וראה בטורי אבן למס' חגיגה דף ט"ז שכתב, דאין טעם לסברא זו. ובס' המקנה כתב לבאר טעמם, דאין החיוב לעשות מעשה המילה, אלא החיוב הוא עליו להתעסק ולהשתדל שיהא נימול, והעסק הזה דהשתדלות להכין מוהל וצרכי מילה שפיר שייך בין ביום ובין בלילה, וא"כ לגבי האב אינו זמן גרמא כלל, דעסק ההשתדלות איכא נמי בלילה יעו"ש. ובקהילות יעקב למס' קידושין סימן כ"ח הקשה על דבריו, דנמצא לפי"ז דמילה אינה כלל מ"ע שהזמ"ג משום דעסק ההשתדלות איכא נמי בלילה, ואולם לשון הראשונים ז"ל משמע דנתכוונו לומר דאע"ג שהוא מ"ע שהזמ"ג מ"מ כיון שאינם מצוות דגופייהו אלא מצוה שעל גוף הבן, הווא אמינא דחייבת אע"פ שהוא מ"ע שהזמ"ג, עכת"ד. ואמנם יעויין כאן בתוספות רי"ד ז"ל שכתב להדיא כמו שכתב המקנה בדעת הראשונים, וז"ל: אבל מצוה דלא תליא בגופה כגון למול את בנה, אע"ג דמילת הבן יש לה זמן, נהי דקבוע הזמן לבן הנימול, אבל האב שציווהו הבורא להתעסק במילת בנו העסק ההוא אין לו זמן, שבין ביום ובין בלילה יטרח ויכין צרכי מילת בנו, והלכך אי לאו "אותו" הוי מחייבין גם האשה וכו' עכ"ל.

אולם באמת נראה לומר ביאור אחר בדעת הראשונים ז"ל.

מז
 דהנה הגמרא למדה משני
 חייב למול את בנו חה נלמד מ
 מילה לביד שחייבים למולו, ח
 החוק דין חייב מילה דאב מ
 הו חל אקרקפתיה דאב החי
 שו המצוות. משא"כ בדין חיוב
 נשם שמצוין כשאר מצוות, א
 ישראל שאינו מהול. ונראה כ
 הוא חל: "ומצוה על האב למ
 נק. עבר האב או האדון ולא
 הנה תלוי אלא בערל עצמו,
 יחו על ישראל ובעבדיהן"
 משו ידאם לא מל הרי ב
 אקרקפתיה דאב, ומש"ה אם
 חייבים שאם לא מלו ביטלו
 זה טעם דאין מצות מילה
 משו מי"ע ומעתה יתיישבו ב
 היה מקום לומר דבמצות
 אקרקפתיה דנברא, ולכן במצ
 מילה שאינה אקרקפתיה דגב
 שחייבים ואין זו מצוה אקר
 בשאל, והיינו אומרים דמח
 ולא אותה דאף מחיוב זה אי
 נמצא לפי"ז ברור שאין
 אבנם מצונו בגמרא יבמו
 משה מילה בבנה: "רכא א
 ומש"י: חבושין כשעת עשי
 חזם ימלין לעשות את פסד
 שתי אמו פטורה מלמול את
 דין חייבת לעשות פסח,
 מ. דהכי מילת עבדים מע
 לא נבי אשה עיי"ש. ומזה
 דין בנה שנוגע לשחיטת ק
 משיד את בנה לאכול קרב
 אולם כספר המקנה בקיד